

Fauna in zoetwater en moeras



foto's Hans van den Bos, Boabeeld

Otter

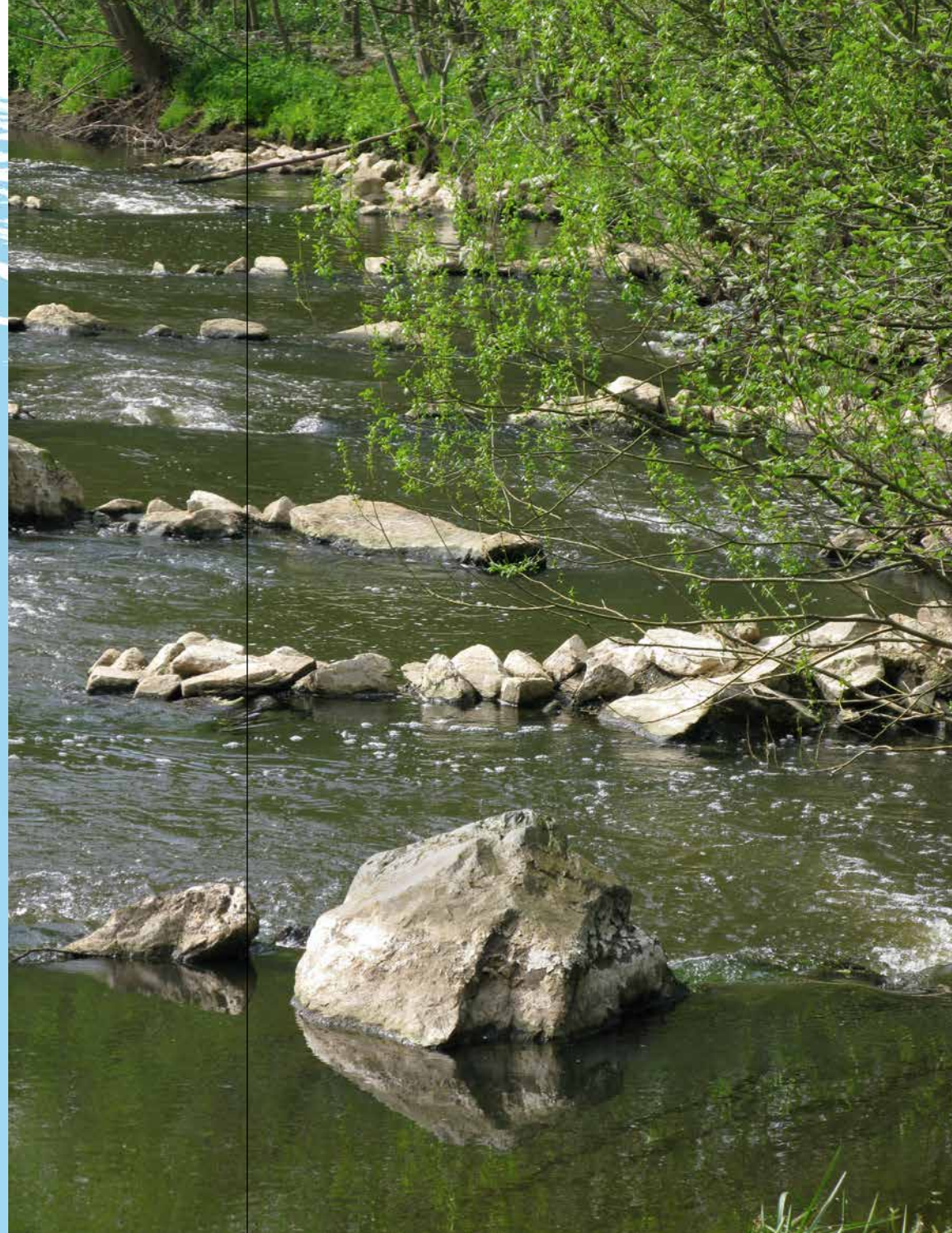
Ondanks dat de waterkwaliteit nog lang niet overal voldoende is, laten de faunapopulaties van zoetwater en moeras sinds 1990 een lichte toename zien. Dat wil zeggen: er zijn 75 soorten vooruitgegaan en 42 achteruit. Geen jubelstemming, maar wel een beetje positief. Dit schrijft het Planbureau voor de Leefomgeving naar aanleiding van het verschijnen van de Living Planet Index 2022. Deze voorzichtig positieve trend is te danken aan de heel lichte verbetering in de waterkwaliteit. Dat blijkt uit een analyse van 137 inheemse soorten die kenmerkend zijn voor zoetwater en moeras.

— Geert van Duinhoven (redacteur Vakblad)

> In de analyse gaat het om zoogdieren (5 soorten), broedvogels (29 soorten), vissen (30 soorten), amfibieën (14 soorten), libellen (58 soorten) en vlinders (1 soort). Deze diersoorten zijn geselecteerd, omdat zij meer voorkomen in zoetwater- en moerashabitats dan in andere habitats. In vergelijking met de trend op het land is die in het zoete water de afgelopen decennia positiever. Minder goed nieuws is dat de laatste twaalf jaar deze positieve trend is gestabiliseerd.

Een deel van de Nederlandse fauna is grotendeels afhankelijk van een goede kwaliteit van aquatische habitats, als rivieren, meren, kanalen en sloten. Vooral in de lage delen van Nederland zijn er ook veel natuurgebieden met moerassen. Moeras ontstaat door het dichtgroeien van open water, waarna verlanding op gang komt. Door natuurlijke successie ontstaat uiteindelijk moerasbos of moerasheide. Jonge verlandingsstadia ontstaan echter nauwelijks bij slechte waterkwaliteit en bij onnatuurlijke waterstandsfluctuaties. Het herstel van populaties van kenmerkende soorten is alleen mogelijk bij een verbeterde waterkwaliteit van de zoete wateren. Langzaam maar zeker lijkt die kwaliteit dus iets toe te nemen.

Naast de verbeterde waterkwaliteit neemt na een lange periode van kanalisaties het aantal natuurvriendelijke oevers toe, wat



Vistrap



Bruine kikker

KRW: nog maar
55
maanden tot we de
waterkwaliteit op orde
moeten hebben

voor vissen paai-, schuil- en opgroeigebieden oplevert en ook gunstig is voor libellen. Vissoorten moeten daarnaast het schone water wel kunnen bereiken en dat kan alleen als er geen barrières tussen en binnen waterlopen bestaan. Daartoe worden steeds meer vispassages aangelegd die vissen als de wind helpen om van het ene naar het andere gebied te trekken.

De broedvogels van moerassen namen gestaag toe. Deels is dat te danken aan het uitbreiden van het moerasareaal. Vooral moerasvogels van struiken, ruigten en jonge bossen in moerassen profiteren daarvan. Daarnaast laten soorten die in Afrika overwinteren, zoals purperreiger, sprinkhaanzanger, rietzanger, snor en kleine karekiet, een positieve trend zien, omdat de regenval in Afrika de laatste jaren weer gunstig was. Rietvogels die afhankelijk zijn van riet in moerassen, hebben het juist moeilijk door het verdwijnen van rietkragen.

Ook de amfibieën namen sinds 1990 toe, maar nemen sinds 2008 weer af. Deze recente afname is vrijwel geheel toe te schrijven aan de vuursalamander, die bijna is verdwenen. Ten opzichte van 1997 is de afname van de populatie-omvang maar liefst 99,9 procent. De afname wordt veroorzaakt door de salamandervreter (de schimmel *Batrachochytrium salamandrivorans* (Bsal)). In Nederland worden jaarlijks nog maar enkele dieren gevonden tijdens de monitoring. Op de ruststreeppad na, die de laatste tien jaar ook wat achteruit is gegaan, bleef de rest van de amfibieën stabiel of nam het aantal toe. De voor zoetwater en moeras kenmerkende vleermuizen (meervleermuis en watervleermuis) gingen vooruit. De verbeterde waterkwaliteit heeft ook bijgedragen aan het succes van de herintroductie van de otter. Zonder die verbetering was men overigens niet tot uitzetten overgegaan.

De grote vuurvliedder, een karakteristieke soort van laagveenmoerassen, en een van de onderzochte soorten van de Living Planet Index, heeft het moeilijk. De vlinders leven in een afwisseling van open rietlanden met waterzuringplanten voor de voortplanting en bloemrijke ruigten voor het drinken van nectar. Deze vlinder is voor zijn voortplanting gebonden aan een heel specifiek vegetatietype dat alleen ontstaat waar open water begint te verlanden tot moerasbos. Het aantal vlinders is klein en fluctueert sterk, waarmee het risico van uitsterven groot is geworden. Vooral de overleving van eitjes en rupsjes is belangrijk voor het voortbestaan van de soort. Gunstig maai-beheer en waterpeilbeheer kunnen de overleving van eitjes en rupsen beïnvloeden. Een aangepast waterpeil kan zorgen voor de aanvoer van basenrijke kwel die de invloed van het zure regenwater neutraliseert. Uiteindelijk moet de waterkwaliteit weer zo goed zijn, dat alle verlandingsstadia aanwezig zijn met vegetaties van kleine zeggen en ijl veenmosrietland. Want dat zijn de plekken waar de grote vuurvliedder kan overleven.<

redactie@vakbladnbl.nl